

Laleh Pourkarim

JAG SÅG HUR VI VAR STJÄRNOR

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

KONSUMKASSEN

Allting låg i en Konsumkasse som jag grävde fram på undervåningen. Den hade fyllts på under flera decennier och sedan legat undangömd på ett lager i Stockholm de senaste åren medan vi bodde i LA. Jag hade legat sömnlös många nätter och oroat mig över att den hade försvunnit.

Kanske var det dags att öppna den.

Det skulle ske på en särskild dag, just en sån där dag som Kenta Gustafsson sjöng om. En dag då jag skulle vara stark nog, ha tro på mig själv och vinden i ryggen. Men just den här dagen då jag hittade kassen blåste det tyvärr inte.

Trots att det mesta i mitt liv pekade på att jag var modig satt jag länge där på golvet och vågade inte ens öppna den. Plasten var fortfarande mjuk mellan fingrarna, men snart skulle färgerna blekna och förvandla den till vilken plastkasse som helst. Kanske skulle den hamna på en soptipp någonstans, eller hittas av mina barnbarn. Då skulle den behöva sorteras och donas med.

När jag tryckte ner kassen mot golvet kunde jag ana innehållet genom de vita partierna. Var det bilderna som min moster hade skickat efter att mamma gått bort? Bara jag inte gömt dem någon annanstans.

Jag brukar göra så där, gömma saker, sen glömma dem. Min mamma sa alltid att jag hade fått det från mormor. Hon gömde brev, pass, och sen glömde hon bort var de låg. När de många år efter mormors död skulle renovera huset hittade de massor av dokument och sedelbuntar gömda under stenar och tegel runtom hela bostaden.

Jag kunde känna igen det där. Små korta ögonblick då man tror att man kan överlista världen, men egentligen bara lurar sig själv.

När jag satt där skakade jag lite på kassen och hörde ljudet av gamla cd-fodral som slog mot varandra. Även tjocka buntar med papper tryckte mot sidan av påsen . . . just det, det hade jag glömt. Tänk om jag hade lagt polisrapporten där? Så jag släppte kassen på golvet och gick därifrån.

Var det verkligen så viktigt att gräva i allt?

För innerst inne, om jag tänkte efter lite, skulle jag nog inse att påsen och innehållet skulle möta samma öde vare sig jag öppnade den eller inte. Den skulle stå handfallen mot evigheten och sväva mot samma tystnad. Med eller utan mitt tveksamma sällskap.

Ändå blev jag nyfiken. Tänk om pappas gamla fotografier från hans konstexpeditioner i Iran fanns där? Bilder han tagit på sådant han tyckte var värt att föreviga. Kanske förtjänar de en bättre plats än en gammal påse på en soptipp någonstans. Bara jag inte råkat gömma dem någon annanstans, på något smart ställe.

– Hitta dom! Ta hand om fotografierna, dom är viktiga för eftervärlden, hade pappa sagt.

– Vilken värld? Vilken eftervärld?

För honom var människorna i världen vänner. Man skulle ägna sin tid, sina drömmar och sin vilja åt dem. Kanske som ett tack.

– För dom som fanns före och dom som kommer efter, som han brukade säga och sträcka ut händerna.

Även det vi skapar, vår konst och våra hantverk, är värt att älskas, studeras och bäras vidare. Trots den där evigheten och tystnaden som väntar.

Men han var ju också snäll. Kanske för snäll.

Var människorna i den här världen verkligen fullvärdiga samtalsvänner, några att lita på? Eller skulle man betrakta dem lite från sidan, som en avlägsen bekant? Knappt säga något. Bara nicka ibland för att verka närvarande, men så fort man vänt ryggen till mumla:

– Folk asså, lite tyst för sig själv och himla med ögonen.

Det där uttrycket hade jag hört många gånger, ända sedan jag var liten. Och det krävdes inte mycket för att provocera fram den där uppgivna känslan även hos mig. Om jag till exempel såg någon slänga ett tuggummi på marken kunde det där lilla tuggummit få mig att morra. Besviken. För se, ännu ett bevis på vilka vi människor verkligen är.

Och när jag väl tittade ner på asfalten upptäckte jag alla andra tuggummin som också låg där.

– Folk asså.

Då smakade frasen extra gott i munnen och jag fick tugga på den.

Nu står jag inför ett val med kassen. Ska jag gå ner till undervåningen igen och vända mig till världen, eller låta allt

förbli stängt inom mig? Strunta i både dem som fanns före och dem som kommer efter?

Vem bryr sig.

Jag skiter väl i det.

Fortsätta göra min grej och leva mitt liv i det tysta. Knappt säga någonting, knappt lyssna. Sitta med armarna i kors och titta från sidan. Kanske till och med göra mig ovän med världen. Göra slut, helt enkelt. Försäkra världen om att jag verkligen menar det jag säger. Att det inte bara är en tillfällig känsla. Eller PMS. Hitta en ny värld, som en ny pojkvän. Dejta andra. Några nya planeter. Bli lika besatt som miljardärsgrabbarna av att få åka till rymden och hitta nya platser.

Och om någon av de nya planeterna skulle fråga hur det var mellan mig och jorden efter den där hjärtskärande separationen, skulle jag svara precis som de flesta i realityserier om kärlek brukar göra:

– Jag har lämnat det bakom mig nu. Jag tror att jag är redo att gå vidare.

Men jag har aldrig varit bra på att göra slut på direkten. Vi kanske borde prata om det lite först? Ta en höstpromenad tillsammans och förvånas över hur gula och röda bladen är.

– I år igen.

Ett sånt samtal skulle färdas från djup till djup, runt och runt i en naturlig omloppsbana. Orden skulle kunna tränga in flera timmar i en enda sekund och töja ut tiden. Som en genväg till framtiden där alla blivit vänner.

Men höll man allting inne, utan samtalet, skulle tiden gå vidare ändå medan man själv stod stilla, ovän med alla. Lika slutna som den där kassen.

Gustaf sover fortfarande. Jag går ner till undervåningen.

Ja, där är den. Ovanför den ligger ett märkligt skimmer som sprakar i luften. Varje gnista känns igen i kroppen. Vad finns egentligen där inne?

Jag som vanligtvis inte gillar att vänta tittar runt i rummet och letar efter tecken. En blinkande lampa, en luftrörelse, något.

Nej, inget.

Jag kanske skulle be lite, nu när jag är ensam. Tyst och hemligt för mig själv.

Men hur ber man till Gud, som kanske finns? Hur jag än försöker formulera mig landar det i:

”Tack för allt jag fått av dig. Livet och sånt, du vet. Jo, förresten, kan du hjälpa mig med lite fler grejer?”

Nej, jag är inte bra på att be. Inte som Gustaf.

Han har vid flera tillfällen, helt oförfärat och frimodigt, börjat be för någon eller något. Okynnesbe, helt plötsligt.

Det börjar kittla i magen, som att ordet ”okynnesbe” skulle vara roligt. Men här inne, när jag blundar, kan saker förstoras och bli mer än vad de egentligen är. Som när man skrattar i drömmar åt saker som inte alls är så roliga i verkligheten. Eller som när jag drömmer om Gustaf och han har ett skimmer över sig, när hans ögon glittrar i solen och jag älskar honom mer än allt annat på jorden. Sen vaknar jag upp på morgonen bredvid en nyvaken, blek kopia.

– Jag drömde om dig, du var där, säger jag och klappar honom på axeln.

– Nej, jag var inte där, svarar han och tittar stelt på mig.

– Jo, du var med där i min dröm, det var ingen annan, konstaterar jag.

– Nej, jag var inte där, jag var här, säger han, pekar mot sig själv och sen på sängen. Han vickar på huvudet några gånger och ropar sen:

– Aha! Nu faller allt på plats. Jag tävlar alltså med Drömgustaf, han som aldrig smäller med disken eller smaskar när han tuggar. Men hallå, jag är ändå originalet!

Och så skrattar han.

Det tog en stund innan jag fattade att han faktiskt inte var med där i drömmen och att han missade hela upplevelsen. Märkligt, så mycket som kan hända eller inte hända när man blundar.

På samma sätt kan jag vakna på morgonen med en vacker mening nedklottrad i anteckningsboken. Den är full av fraser och utropstecken som ska markera att det här är viktiga saker.

Ge de här grejerna en chans!!!

Det är sällan jag förstår varför det är viktigt, eller roligt. För precis som Drömgustaf och min drömhumor lämnar min drömlyrk mig konfunderad på morgonen.

Hur tänkte mitt drömjag egentligen?

Men vissa användbara låttexter har ändå dykt upp där när jag blundat. Som den gången jag vaknade upp till:

”Jag är bara en sten i havet!!!”

– Oj, så många utropstecken, tänkte jag för mig själv. Det här måste vara väldigt viktigt.

Visst fanns det något kittlande med stenen i havet, men jag skulle behöva leta i flera veckor innan jag förstod att det var ringarna på vattnet som var hela poängen. Sen skulle det krävas både verser och refränger för att försöka förklara betydelsen för alla andra som inte varit med i drömmen.

Och nu ligger jag här på golvet, bredvid Konsumkassen, och fnissar åt ordet okynnesbe. Men det ska jag inte skriva ner i anteckningsboken. Det är säkert bara roligt här inne.

Så jag öppnar ögonen igen för att bli klarvaken och nykter och sätter mig upp på golvet.

Att öppna kassen kanske är en dålig idé? Även idag.

Men jag tar med mig den upp till vardagsrummet i alla fall och gömmer den bakom soffan.

Några dagar går. Ibland sticker ett av handtagen fram bakom soffkanten och då puttar jag tillbaka det med foten.

Det prasslar från vardagsrummet och när jag går förbi ser jag att Gustaf har fått syn på den. Han står där och håller upp kassen som han brukar göra med soppåsar.

– Ska den här slängas eller? säger han och följer mig med blicken medan jag går in i sovrummet.

Om han fick veta vad det var för kasse skulle han omedelbart riva upp den och utan att tveka börja rota med sina långa armar, oförfärat och frimodigt okynnesrota. Risken finns att han vill bli kassens nya förmyndare och helt ta över den delikata processen.

Jag behöver tänka efter lite. Det är inte bråttom.

Livet hänger visserligen på en skör tråd och solen kan när som helst hosta en extra liten host, öhö, och sedan skulle jorden brinna upp. Men fram till dess har jag nog lite tid på mig.

– Nej, det är den där med fotografier och papper, säger jag och öppnar garderoben.

– Oj, säger han. Är det den påsen?

Sedan hör jag honom prassla.

– Men kan vi ta det där sen? ropar jag snabbt.

Plötsligt blir det tyst där ute. Sedan dunsar kassen i golvet och han går därifrån.

Han är bra på det viset, Gustaf. Inte så där ettrig, petar inte och frågar inte för mycket, utan går snabbt vidare till andra saker. Man skulle kunna tro att han inte är så nyfiken, men det är han. På det mesta.

Inte så frågvis mot mig kanske. Han tror väl att han känner mig redan och har räknat ut vem jag är.

Men vid några få tillfällen har han ändå frågat:

– Hur mår du?

Och sedan kisat lite och avslutat meningen med:

– ... asså, egentligen?

Då har han verkat genuint intresserad. Jag minns nästan varje gång han har frågat mig det, förmodligen för att rösten han använt då har varit ljusare och annorlunda än vanligt.

När han har ställt frågan brukar han sedan landa där han står. Kanske luta sig mot en vägg eller ett bord, tippa huvudet åt ena sidan och höja ögonbrynen medan han väntar på ett svar. Nästan som en skådespelare.

Även om jag svarar så gott det går är vi så pass olika, han och jag, att det alltid kommer finnas en blind fläck som han måste fylla i alldeles själv.

Gud vet vad han tänker om mig egentligen.

För det otränade ögat kan Gustaf framstå som grabbig och inte alls särskilt anmärkningsvärd. En sån som ohämmat kan slänga ur sig saker utan att tänka. Men det kan vara värt att lyssna på vad han säger ibland. För plötsligt kan de mest

fantastiska formuleringarna flyga ur hans mun, precis som kaniner ur en trollkarlshatt. Då står jag där helt förbryllad över hans konster och undrar hur han gjorde det där.

Dessutom minns han saker i detalj, vilket kan få vem som helst att framstå som en riktig besserwisser, även någon som är så snäll som han. Om vi har varit på ett möte eller umgåtts med några vänner kan han senare berätta om detaljer som jag inte lagt märke till alls. Vad någon sa, vad de kanske antydde och vad klockan var när de sa det.

Själv lägger jag mest märke till ansikten, känslor och rörelser, och blandar ihop alla namnen. Jag är inte den som ser om en vän gått upp tio kilo eller gått ner tjugo, men jag kan se om håret ligger annorlunda runt ansiktet.

När vi kommer hem kan jag vilja prata om det som hänt och älta lite. Men att återberätta saker för Gustaf är som att läsa upp ett mötesprotokoll. En upprepning av, enligt honom, uppenbara fakta.

Det är först när jag ställer otydliga frågor som hans tankar börjar röra sig, och det gör de gärna. Tankar som dittills verkar ha suttit helt stilla. Man kan ju undra vad de gjort där inne under tiden de vilat.

Vissa verkar fungera så, att de tänker på något först när de pratar om det. Då kommer känslorna, tårarna eller skratten. Det är oftast de som gör anspråk på samtalet och får det att handla om dem, just för att de äntligen får tänka. De kastar med armarna och ropar på ett eller annat sätt:

– Titta, jag har en tanke, tyst allihopa!

En oskyldig manöver för den som äntligen får tänka, men ett övertramp för tänkaren som just skulle få prata.

Ibland kallar jag honom för den bubblande konstnären. Till skillnad från den grubblande. Han med sina tröttsamma attribut: den svarta långrocken och blicken som sträcker sig långt, långt bort.

Nej, Gustaf blev tack och lov bubblande och lever för nuet. Hans blick är här hos mig, inte långt borta alls.

Dessutom finns det nog bara plats för en grubblare i en relation, och jag kan ju inte rå för att jag trivs skamligt bra i min långa svarta rock som både värmer och skyddar en från alla dumheter.

Men även om jag och grubblarna har många pinsamma likheter intalar jag mig att självinsikten skiljer mig från de flesta. Hoppas. Eller så är det precis så en grubblare skulle tänka.

Mm. Övertygelse. Klarsynthet. Jag vet bäst.

Ord som egentligen smakar gott i munnen. Alla t:n som slår och knastrar mot tungan, klart och tydligt, och alla s:en som kittlar så lockande.

Men jag kan hålla mig.

Gustaf har däremot gott om både övertygelse och klarsynthet. När jag är arg över något kan han bara säga:

– Snart glömmet du det där, älskling.

Och ja, efter några dagar minns jag knappt händelsen.

Hans klarsynthet behöver jag mest under vargtimmen. Där mitt i natten, när oron ger sig till känna, kan jag viska:

– Gustaf, är du vaken? trots att jag vet att han sover.

Och medan han kämpar med att öppna ögonen berättar jag för honom om allt som gömmer sig i den mättade svärtan

omkring oss just den natten. Hur jag andas eller inte andas. Hur det trycker mot bröstet.

Det sägs att under vargtimmen tunnas den sköra hinnan ut. Hinnan mellan världarna, men även den som separerar oss från vårt innersta väsen. Då har man bara stjärnor att förhålla sig till. Stjärnor som Gustaf. För han lyssnar och kisar, lyfter sina ögonbryn så gott han kan, och när jag sagt allt det jag har att säga väntar jag med nyfikenhet på vad han ska svara. Då viskar han alltid någonting jag inte alls är beredd på att höra.

– Den här världen är förlorad, älskling. Du kan sova.

Av någon anledning ger det mig tröst, även om jag inte förstår vad han menar.

Ska han ta i och verkligen få mig att nyktra till kan han recitera mina egna låtar för att påminna mig om allt jag kommit fram till under dagarna.

– Du säger det ju själv, älskling. Du är bara en sten i havet.

– Just det. Tack.

Och så lutar jag mig tillbaka.

Sedan behöver han bara blunda för att sväva in i drömmarna igen. Flygande fri över jorden, medan jag ligger kvar i sängen och försöker förstå varför orden om den förlorade världen tröstar mig.

Är det som att skadan redan är skedd? Att det inte längre finns något jag kan göra för att rädda den? Inte nu i alla fall. Inte nu mitt i natten.

Kanske sen, när jag vaknar.

Jag är bara en sten i havet
Det är inte värre än så
Så, så, så, några ringar på ett hav är allt vi lämnar kvar

Om jag går vilse, få mig att hitta tillbaks
Visa mig havet igen
Det som fanns före och är större än jag

Det började inte med mig
Det slutar inte här med mig
Det bästa det har inte hänt än, ja vad var det vi sa?

Det kommer bli bra!

TANKEKARTAN

På morgnarna minns han sällan det som sagts under varg-timmen. Det är väl tur det. Just denna morgon vaknar jag av att jag skrattar. I anteckningsboken har jag skrivit:

”En berättelse av, med och till Karl Gustaf.”

Jag hade betonat ”till” med ett understreck för att verkligen förstärka att det roliga ligger i att han hade skrivit boken till sig själv. Jag berättar skämtet för Gustaf. Suck. Han skrattar mest åt mig. Ännu ett misslyckat drömskämt.

Konsumkassen ligger nog kvar på vardagsrumsgolvet.

– Kan du vara med och kolla vad som finns i den? säger jag utan att tänka mig för.

Då stampar Gustaf in i vardagsrummet från köket med sitt morgonkaffe i handen, ställer kassen på bordet och börjar rafsra med knuten. Till slut river han upp den som en barbar och innan jag hinner reagera skvalpar han runt och okynnesrotar, precis som jag befarat.

– Men vänta lite, säger jag chockat och känner hur ansiktet blir rödare och varm luft börjar pysa ut genom öronen.

Han stannar upp och tittar på mig.

– Jag vet! Vi borde hålla ut allt, säger han som om det vore det enklaste i världen.

Sedan slänger han upp kassen på köksbordet.

– Fast vi ska nog vara lite försiktiga, svarar jag och lyfter upp armarna så att han ser mig. Ta ut en sak i taget.

Han nickar, sätter sig på en av stolarna och drar försiktigt ut ett papper ur kassen.

– Ha! Kolla! Det är en faktura från DLX från 2003, skrat-
tar han och lägger den framför sig på bordet.

– Åh, min första studio, säger jag och sätter mig bredvid honom så att vi båda kan titta närmare på fakturan jag fick från musikbutiken för nästan 25 år sen.

Som de två ljudtekniker vi är studerar vi den långa listan av hårdvara som krävdes för att kunna spela in musik en gång i tiden. Innan allt blev till mjukvaror, små miniatyrer som man försiktigt klickar på för att öppna på skärmen.

Ljuden färdades från maskin till maskin. Till och med den minsta lilla ljudeffekt skulle ha en egen apparat med lampor och knappar som behövde kopplas ihop med allt annat. Kablarna låg som svarta rötter över hela golvet, ett eget litet kretslopp, som Amazonas djungel.

– Till slut hade du alla prylar, säger Gustaf och drar fingertopparna över den där listan från 00-talet.

Tanken på en egen studio hade inte ens slagit mig förrän jag satt där på soffan. I början stod jag bakom producenten, längst in mot väggen i varje studio. Där får man sitta och titta över axeln, peka och gestikulera. Men det verkade faktiskt inte så svårt att producera musik, det var i alla fall mycket svårare att sitta kvar på den där soffan och försöka få sin vilja igenom.

– Jag kan producera, jag kan själv! sa jag plötsligt en dag.

Det bara slank ur mig. Jag skrek det nästan, precis som vilken treåring som helst. Snart kunde jag inte sluta tänka på det.

Men det verkade vara en otänkbar tanke. För när jag sa det högt inför andra möttes jag mest av tysta blickar. Eller fniss. Som att jag hade sagt någonting på skämt.

Det var inte förrän långt senare som en producent vid namn Peter nickade förvånat och sa:

– Jo men faktiskt, om du hade en studio så kanske. Du hade nog kunnat bli en producent.

– ELLER HUR! Jag borde ha en egen studio! skrek jag, glad att någon äntligen höll med mig. Sen blev det tyst och jag föll tillbaka ner i soffan och viskade:

– Är dom dyra eller?

Han drog på munnen, som om han visste att det skulle svida om jag fick höra hur mycket det kostade.

– Men även en liiten studio? pep jag.

Han nickade igen. Närmare bestämt runt 250 000 kronor. Det kunde man köpa en lägenhet för på 00-talet.

Nu kändes soffan ännu mer obekväm. Som att jag var tvungen att sitta där! Vare sig jag ville eller inte.

Vi sneglade åt min akustiska gitarr som stod lutad mot Peters stora, blinkande inspelningsapparater. Jag hade nog aldrig reflekterat över att gitarren var gjord av trä innan, för nu såg den plötsligt bräcklig ut jämte de skimrande maskinerna i metall.

Jag kunde nästan höra pappa nynna som en poet:

– Det uråldriga mot det nya.

Om han levt hade vi nog spekulerat kring var ordet gitarr kommer ifrån.

– Vi har ju haft stränginstrument i Persien i tusentals år. *Tar* betyder sträng på farsi. Och *yek* betyder en. Det är nog ingen tillfällighet att gitarr låter lite som yek-tar, hade han säkert sagt fundersamt.

– Ja, allt kommer ju från Persien, hade jag svarat ironiskt. Och så hade vi skrattat. Antagligen.

Men allt det var teorier mellan mig och mig själv. Jag kunde bara försöka föreställa mig hur pappa hade resonerat. Mamma däremot reflekterade inte alls över alla gubbar som spelat yek-tar i tusentals år. Hon var mest intresserad av mig och framtiden, så vi köpte en gitarr i musikbutiken vid Domkyrkan i Göteborg istället.

– Vad är det för låt? frågade hon en dag när jag satt och spelade på yek-tarren hemma.

– Jag vet inte, en ny låt kanske, sa jag och ryckte på axlarna, lika obrydd som Kurt Cobain. Så obrydd att jag inte ens skrev ner mina låtar, förklarade jag för henne. Hon var inte alls imponerad.

– Va?! Skriver du inte ner dina låtar?! sa hon ilsket och stirrade på mig. Hon vände sig om och gick ut ur rummet medan hon mumlade för sig själv.

Redan några dagar senare stod en grå kassettbandspelare med en röd recordknapp, några tomma kassettband och ett skrivblock på köksbordet. Redo. På första sidan i skrivblocket hade hon skrivit ”Musik” och runt ordet hade hon ritat en stor cirkel och dragit streck utåt så det såg ut som en sol.

– En tankekart, sa hon och pekade på pappret. Nu när du har fått din gitarr borde du skriva ner dina låtar, du är artist nu! Hon bestämde att vi skulle spela in alla färdiga sånger.

Varje streck från solen på tankekartan blev en låt. Och under dem fanns små moln, där skulle man fylla i vad som behövde göras för att låtarna skulle bli klara.

Hon smög fram på tå som en ljudtekniker, rädd att minsta ljud skulle läcka in i mikrofonen. Sedan satte hon sig bredvid mig vid köksbordet och la bandspelaren framför oss. Hon tittade ner i golvet med den där koncentrerade blicken, pekfingret svävande över den röda inspelningsknappen, och väntade på min signal.

Det var nog första gången mamma blev så liten, nästan som en lillasyster. Hukad och försiktig. Det verkade som om det vi gjorde var viktigt, något som krävde varsamhet och stor respekt.

Låtar.